

De zaak A.

Handelen in het licht van Davidson en Frankfurt.

© S.M.D.T. Wetzels MA. MSc.

-Als je handelt, ben je verantwoordelijk-

A heeft de wens (W) zijn vader B te vermoorden (x). Hij besluit met hem op wild te gaan jagen en hem tijdens de jacht dood te schieten (Y), *zodanig* dat het op een ongeluk lijkt. Tijdens het jagen wordt A (die achter zijn vader loopt) echter overweldigd en overmand (Z) door het idee dat hij zijn vader over een uur gaat vermoorden, wat een spontane vingerbeweging (S) bij A veroorzaakt en de trekker van zijn geweer doet overgaan. B wordt in zijn hoofd getroffen en sterft ter plekke (x"). Is A nu verantwoordelijk voor de dood van zijn vader B?

Primair zouden we zeggen dat er sprake is van een ongeluk. A had weliswaar vooraf een ongeluk in gedachten, maar dat ongeluk zou feitelijk geen ongeluk zijn geweest, aangezien A de intentie had B te vermoorden (oftewel, vooraf een ongeluk in gedachten hebben is een *contradictio in terminis*). Het verschil is dus dat er nu *werkelijk* sprake lijkt van een ongeluk. Het idee dat wanneer er sprake is van een ongeluk, A niet verantwoordelijk gehouden kan worden voor de dood van B (omdat daarbij het aspect 'voorbodachte rade' evenals 'opzet' vervalt) was op voorhand A's uitgangspunt.

Is echter de omstandigheid dat er iets *onverwachts* (S) gebeurt dat in dit geval letsel veroorzaakt met de dood als gevolg een ongeluk te noemen? Om deze vraag te beantwoorden moeten we een onderscheid maken tussen *actions* en *mere bodily movements*. Waar we *action* intuïtief koppelen aan verantwoordelijkheid hangt een *mere bodily movement* meer samen met een intentieloze beweging. Maar is dat correct? Is (S) (in tegenstelling tot (Y)) intentieloos? Stel dat we als uitgangspunt nemen dat er sprake is van een *action* indien deze wordt veroorzaakt door wens en verwachting (desire+belief→action), dan zou je kunnen stellen dat er een causaal verband bestaat tussen A's voltrekking van (Wx) en A's (Z) en (S). Immers, zonder (Wx) zou A nooit hebben geschoten¹. Dus (Z) (S) heeft A aan *zichzelf* te danken/wijten en dus is A verantwoordelijk. Stel maar eens dat we aan A vragen 'waarom ging dat geweer af?' Als A eerlijk zou antwoorden zou hij zeggen: 'het geweer ging af, omdat ik de bedoeling had weldra mijn vader te vermoorden en plots zo door dit idee bevangen werd dat ik spootaan vuurde.'

Een belangrijk probleem hierbij is echter dat de *common sense* opvatting (desire+belief→action) te beperkt is². Frankfurt (*The problem of action*. In Mele (1997)) is van mening dat *action* weliswaar begeleid (accompanied) of voorafgegaan (preceded) kan worden door desire+belief, maar ze hoeft er niet door te worden *veroorzaakt*. Voor Frankfurt bestaat er namelijk een wezenlijk intrinsiek verschil tussen *actions* en *mere bodily movements*. Tijdens een *action* is een actor namelijk 'in touch with his movement', wat bij een *mere bodily movement* niet het geval is. Volgens hem kunnen we alleen spreken van *action* als actor A in dit geval zijn lichaam gedurende S onder controle (guidance) heeft, wat duidelijk niet het geval is. Als er sprake is van *bodily movement under the guidance of the agent*, moet er sprake zijn van *purposive bodily movement*, oftewel doelgericht gedrag; gedrag *directed at the achievement of some goal or purpose*. A bereikt dus weliswaar zijn doel (x), toch is er hier sprake van *Non-purposive bodily movement not under the control of the agent*. We moeten vaststellen dat A niet verantwoordelijk gehouden kan worden voor de dood van zijn vader. Immers, had hij een uur later over willen gaan tot (Y), dan had hij als *rational agent in control* nog de mogelijkheid (Wx) op te schorten of er van af te zien, zonder dat er sprake zou zijn van Z→S. Dan was er dus nog de mogelijkheid geweest dat A en B op het eind van de dag een biertje hadden gedronken, terwijl dat in dit geval hoe dan ook is uitgesloten. Hoe verderfelijk A ook lijkt, de keuze zijn vader te vermoorden heeft hij nooit gemaakt. Of toch?

¹ Dit is meen ik, globaal de argumentatie van Donald Davidson's *Action, reasons, and causes* in Mele (1997).

² "...suppose a man takes heroin because he enjoys its effects and considers them to be beneficial. But suppose further that he is unknowingly addicted to the drug, and hence that he will be driven to take it in any event, even if he is not led to do so by his own beliefs and attitudes." (P. 49) Frankfurt stelt dat het injecteren van drugs een *action* is, maar duidelijk geen die volgt op desire+belief. "The example bears upon the point that is actually at issue, by illustrating how an action (including, of course, any requisite attitudinal constituents) may have no causes other than non-attitudinal or alien ones." (p. 50).

³ "Behaviour is purposive when its course is subject to adjustments which compensate for the effects of forces which would otherwise interfere with the course of the behaviour, and when the occurrence of these adjustments is not explainable by what explains the state of affairs that elicits them. The behaviour is in that case under the guidance of an independent causal mechanism, whose readiness to bring about compensatory adjustments tends to ensure that the behaviour is accomplished." (p. 47.)